

LEZING UIT ANTON DE KOM - 'WIJ SLAVEN VAN SURINAME' DOOR NORALY BEYER

Ik lees u enkele passages voor uit Wij Slaven van Suriname, in 1934 geschreven door Anton de Kom, vrijheidsheld van Suriname, verzetsheld van Nederland. Anton de Kom werd geboren in 1898 in Suriname en stierf in 1945 in concentratiekamp Sandbostel in Duitsland. Om te beginnen met het begin van het boek, waarin Anton de Kom de lof zingt over de prachtige natuur van zijn geliefde geboorteland Suriname

Van 2 tot 6 graden Zuiderbreedte,
van 54 tot 58 graden Westerlengte,
tussen het blauw van de Atlantische Oceaan en het ontoegankelijke Toemoek-Hoemak
gebergte, dat de waterscheiding vormt met het Amazone-bekken,
gevat tussen de brede waterstromen der Corantijn en Marowijne,
die ons van Brits en Frans Guyana scheiden,
rijk aan ontzaglijke bossen, waar de groenhart, de barklak, de kankantie en de kostbare
bruinhart groeien,
rijk aan brede rivieren, waar reigers, wieswiesies, ibissen en flamingo's hun broedplaatsen
vinden,
rijk aan natuurlijke schatten, aan goud en bauxiet, aan rubber, suiker, banaan en koffie...
arm aan mensen, armer aan menselijkheid.

Anton de Kom wilde met zijn boek de geschiedenis van zijn land beschrijven vanuit het perspectief van de Surinamers zelf. Dat was niet eerder gebeurd. Wij Slaven van Suriname is een poëtische lofzang op het land en is tegelijk een felle aanklacht tegen kolonialisme, tegen uitbuiting, onderdrukking, tegen racisme, tegen de ontmenselijking van slavernij. De Kom hekelde ook het onderwijs in Suriname waarin je als kind alles te weten kwam over Nederland en niets over Suriname. Hij schrijft:

Geen beter middel om het minderwaardigheidsgevoel bij een ras aan te kweken, dan dit geschiedenisonderwijs, waarbij uitsluitend de zonen van een ander volk worden genoemd en geprezen. Het heeft lang geduurd voor ik mijzelf geheel van de obsessie bevrijd had dat een neger altijd en onvoorwaardelijk de mindere zijn moest van iedere blanke. Geen volk kan tot volle wasdom komen, dat erfelijk met een minderwaardigheidsgevoel belast blijft.

De grootmoeder van Anton de Kom had de slaventijd meegemaakt. Hij schrijft:

Beter dan in de geschiedenisboeken der blanken is de mishandeling van onze vaders opgetekend in onze eigen harten, nooit heeft het leed der slavernij sterker tot mij gesproken dan uit de ogen van mijn grootmoeder, wanneer zij ons kinderen, voor de hut in Paramaribo, de verhalen over de oude tijd vertelde.

Anton de Kom schrijft zijn boek in Nederland, nadat hij verbannen was uit zijn eigen land. Beschuldigd van opruiende acties, omdat hij opkwam voor arbeiders. Het hoofdstuk Tijdperk der slavernij draagt hij op aan zijn moeder.

Wanneer de mannelijke slaven (onze vaders) bij het ondergaan der zon en na verrichte dagtaak terugkeren van de akkers, dan kunnen zij tot aan het vroege morgenuur uitrusten van hun vermoeidheid, dan kunnen zij in hun ellendige hutten de pijnlijke leden uitstrekken op hun leger van vodden, en rusten tot zij door de opziener tot nieuwe arbeid worden geroepen. Wanneer echter de laatste rij der vrouwen naar huis keert door de velden, de zware manden met katoen nog op hun hoofden dragend, dan gebeurt het vaak dat de meester (of in later tijd de administrateur) zijn oog slaat op een der jonge negerinnen en haar wenkt om de katoenmand neer te zetten. Dan begint voor haar, in de nacht, de tweede taak, het voldoen aan de geile lusten van haar meester. Geen enkele vrijstelling bestond voor deze verplichting. Daar de negerslaven immers geen mensen waren, golden voor hen noch de sacramenten der kerk, noch de burgerlijke wetten.

.....

Onder de straffen, die behoorden tot de gewone bevoegdheden van de meester, nam die van de zgn. 'Spaanse bok' een belangrijke plaats in. Bij deze straf werden de slaaf de beide handen tezamen gebonden, dan wrong men de knieën er door en stak vervolgens een stok

tussen de saamgebonden handen en opgetrokken knieën. Deze stok werd stevig in de grond bevestigd en daarna begon de geseling met een bundel tamarinderooten (een zeer hard en knoestig hout).

Was de slaaf op de bovenliggende zijde doorgeslagen, zodat het vlees geheel rauw was, dan werd hij omgekeerd om vervolgens de andere zijde in dezelfde toestand te brengen.

Met gevaar voor eigen leven zochten veel slaven de weg naar vrijheid. De gevluchte slaven werden marrons genoemd. In de Hollandse geschiedenisboeken staat geen woord over Bonni, geen letter over Baron, geen zinnetje over Joli Coeur, heldhaftige opperhoofden van de marrons. Volgens de Nederlandse geschiedschrijving scheen een tijd van rust en welvaart aan te breken, nadat de slaven in 1778 eindelijk geheel bedwongen waren.

Rust en welvaart voor wie? vraagt de Kom. En gekocht met hoeveel bloed, met hoeveel wreedheid, met hoeveel verwoesting?

Dan volgt het verhaal van Baron.

De neger Baron was vroeger slaaf geweest bij de Zweed Dahlberg, een dier vele vreemdelingen die in Suriname binnen korte tijd er in slaagden grote schatten te vergaren. Reeds in zijn vroegste jeugd muntte de jonge zwarte uit door een zo bijzondere intelligentie, dat zijn meester het nuttig oordeelde hem (iets wat anders voor kleurlingen vrijwel nooit geschiedde) in de kunst van lezen en schrijven te laten onderwijzen. Bovendien liet zijn meester hem een ambacht leren en nam hij hem later mee op een reis naar Holland.

Wonderlijke wereld, die zich hier voor de begaafden jongen zwarte opende! Hoe zogen zijn levendige gitzwarte ogen het beeld in ener maatschappij, waarin het woord slavernij zelfs nauwelijks bekend scheen. Hoe klopte zijn hart sneller bij het zien ener samenleving, waarin de arbeid natuurlijk en met vreugde verricht werd, zonder dat een blanke officier zijn zweep deed knallen boven de ruggen van de werkers. Hoe brandend dankbaar moet zijn hart geweest zijn, toen zijn meester beloofde hem bij zijn terugkeer in Suriname de vrijheid te zullen schenken.

De jonge Baron was een slaaf met vleugels, een dromer van grote dromen, maar tevens een realist, die de wrede beelden van zijn kindsheid niet kon vergeten, een liefdevol broeder voor zijn verwanten in de ellende.

Misschien heeft Baron ergens in een kleine Hollandse dorpskerk de dominee horen preken over de hoge roeping van Mozes, die zijn volk wegvoerde uit de slavernij in Egypte.

Misschien zelfs heeft hij gedroomd, dat hij zijn volk tot de vrijheid zou kunnen voeren, zonder bloedvergieten, met hulp en steun van edele liberale geesten zoals zijn meester, die hem zelf immers de bevrijding toegezegd had.

Arme kreupele dromen, arm bedrogen vertrouwen op het woord van zijn meester. Nauwelijks in Suriname terug, bleek Dahlberg zijn woord vergeten en verkocht hij de jonge neger aan een van zijn vrienden, die het nodig achtte de beginselen der slavernij opnieuw aan deze opstandige geest te onderwijzen door hem onder de galg een 'Spaansche bok' toe te dienen. Doch de veerkracht van de jonge vrijheidsheld was door de gesel van zijn meester niet te breken, hij verliet in de nacht de plantage en werd weldra een der voornaamste aanvoerders van de opstandige troepen. Door zijn grote energie gelukte het hem de overal verstrooide opstandelingen bijeen te brengen om gezamenlijk de blanke kolonisten aan te vallen vanuit de sterkte die hij opgericht had, het fort dat de trotse naam Boekoe droeg, 'tot stof vervallen' ten teken dat hij en zijn mannen eerder tot stof wilden vergaan dan dat zij zich aan de blanken overgaven.

Zo rekende Anton de Kom af met het ontbreken van Surinaamse verzetshelden in de schoolboeken. Hij wilde het zelfrespect van Surinamers opwekken, opdat ze zich beter konden wapenen tegen de doorwerking van de slavernij.

Op 1 juli 1863 werd de slavernij afgeschaft. Dan breekt officieel het Tijdperk van de vrijheid aan.

Tenslotte laat ik Anton de Kom nog eens aan het woord. Na 1 juli 1863 neemt ons mee Paramaribo in.

Maakt, waarde Nederlanders, liefst op een droge dag, een wandeling door de onbestrate maar brede en met tamarinde, oranje- en palmbomen beplante straten van Paramaribo. Bewonder de statige stenen herenhuizen welke in verschillende eeuwen door de bezitters aan de straten gebouwd zijn en ga dan, indien gij de moed hiertoe kunt verzamelen, door de negerpoort het erf op. Weerzijds een modderig pad liggen de oude verwaarloosde eenkamer-krotwoningen der vroegere slaven, waar thans de vrije proletariërs van Suriname wonen.

Geen riolering, geen elektrische verlichting, geen waterleiding in de huizen.

Ergens aan het einde van het erf staat een zwak privaat.

Al wat gij ziet spreekt van armoede en ontbering. Slechts weinig is hier veranderd sedert de slavernij afgeschaft werd.